

MEFUTA YA MATLAKA/ MANONG LE MERIANA YA SETSO

ENDANGERED
WILDLIFE TRUST

BIRDS OF PREY
PROGRAMME

conservation in action

SELELEKELA

Tshebediso ya matlaka/manong metswakong ya meriana ya setso e hlahoswa e le le leng la mabaka a ka sehlohong lebatoweng la Afrika e ka Borwa a bakang ho qepha ha mefuta ya matlaka/manong. Meetlong e mengata ya ma-Afrika ho dumellwa hore bophelo bo botle, ho kula, bomadimabe kapa katlego ya motho e tlišwa ke tshusumetso ya motho ka bo yena kapa badimo ba hae. Ke ka lebaka lena boholo ba setjhaba sa ma- Afrika se dumelang ka nnete tshebedisong ya meriana ya setso. Meriana ena ya setso ke e tswakwang ka ditlama/dimela, diphoofole kapa matwsai a tlhaho a sebedisetwang mahloko a kelello, a se-moya kapa a mmeleng. Ho lekanyetswa hoyo ho peresente tse ka bang 80 tsa baahi ba Afrika Borwa tseo kakanyo e supang ha e le batho ba dumelang tshebedisong ya meriana ya setso ka boikgethelo kapa hobane ba hloka bokgoni ba ho finyella ho ena yabo Ramoswenyana Tshekamelo ena e bakwa ke kgolo e potlakileng ya metseeatoropo le kgaello ya mesebetsi.

Mabaka ana a boletsweng mmoho le kgolo e potlakileng ya setjhaba, e supa taba e le nngwe fela ya hore meriana ya setso e hona e tlang ho sebediswa le ho feta pele. Mekgwa ya botjhaba ya ho sireletsa dihlo dilweng tšena e batla e fokollwa ke matla le yona kaha thekiso ya dihlahiswa tšena e le hodimo hoo ho seng ho se ya tsotellang tshireletso eo ya dihlo dilweng. Ke morao tjena moo ho ileng ha hlahella hore matlaka/manong a sebediswa haholo

kgwebisetsanong ya meriana ena ya setso. Hona ho etswa ke lekunutu ntle ho molao wa naha, mme kahoo ho boima ho fumana dipalo-palo tse nepahetseng tsa kuno kapa tahlehelo e etswang ka dihlo dilweng tšena.

KGWEBISANO KA MATLAKA/MANONG

Lipatlisisong tse entsweng ke Mader le ba bang ka 2007 di tiisa taba ya tshebediso ya nonyana tšena e le ha ho dumelwa hore di thusa ho fana ka matla a fetisisang, bohlale le tjhebele pele bophelong. Ho boetse ho dumelwa ha tshebediso ya meriana ena e thusa papading tsa ho betjha ka tjhelete, katleho kgwebong, bohlale baneng ba dikolo, phodisong ya malwetse le ho opelwa ke hlooho.

Tekanyetso di supa ha matlaka/manong a ka bang 160 a rekiswa ka selemo Afrika Borwa Botjhabela, mme ho na le mekete e ka bang 59 000 moo nama e jewang e leng ya nonyana tšena. Tjhelete ya tekanyetso ho jeweng hona e ka lo ka R1,185,600. Batsomi le barekisi ba matlaka ba sebeta haholo karolong tse ka bochabela tsa Afrika Borwa, Kwazulu-Ntal, Eastern Cape, Lesotho le Mozambique. Dithunya, tjhefo le maraba/difi di sebediswa ho tshwasa le ho bolaya linonyana tšena. Mokgwa wa tshebediso ya tjhefo ke ona o sehloho haholo ka ha o di bolaya larita. Bahwebi kgwebong ena ba ka ba 1251 mme ho ikanyetswa hore ba fumana tjhelete ya palo hare ya R 950 le R 2 500 ka selemo.

NA TSHEBEDISO ENA YA MATLAKA E NA LE MOKOKA?

Ho latela hore palo ya matlaka a phelang e ntse e nyenyefala letsatsi ka leng, ho ya bonahala ke hona hore kgwebo ena e ke ke ya nka nako e telele. Hona ho bakwa le ke hore ha ho matlaka a eketsehang ka sekgahla se lekanang le seo a shwang ka sona. Ho bonahala hantle hore bahwebisane ka matlaka ba ke ke ba tswellapele ka kgwebo ena lemong tse 15 ho isa ho tse 30 tse tlang. Boholo ba matlaka a fumanwang Zululand e leng (White- backed vulture) a ka nna a fela ka selemo sa 2033 hoyo ka diphuputso tse entsweng ke Mander le ba bang ka 2007. Ebang hoo ho sa etsahaleng nako eo, ho ka nna ha etsahala pele ho lemo seo mme ya ba lemong sa 2017.

Diphuputso di boela di bontsha hore ebang ho se mekgwa e meng ya tsamaiso e kenngwang tshebetsong kapele ho thibela tahlehelo ena, re ka iphumana re hloka Matlakapipi (Lappet- faced vulture) mmoho le manong (white- backed vulture) ka 2020. Matlaka (Cape Griffon) a fumanwang Eastern Cape, Kwazulu-Natal le Lesotho ho akanngwa hore a ka nna a fella ruri lemong tse 44 ho isa ho tse 53 tse tlang.

Bothlatse

Mander, M., Diedericks, N., Ntuli, L., Mavundla, K., Williams, V. and McKean, S. 2007. Survey of the trade in vultures for the traditional health industry in South Africa. FutureWorks Report for Ezemvelo KZN Wildlife. March 2007. 54pp.

E ngotswe ke : Steven McKEAN
E fetoletswe Sesothong ke : Mafosa Mahoa
steve@kznwildlife.com

Tshedimoso:
Birds of Prey Working Group
Tel: +27 (0) 11 486 1102
Fax: +27 (0) 11 486 1506
Website: www.ewt.org.za
e-mail: andreb@ewt.org.za (Andre Botha)

KE ENG SE KA ETSWANG?

Ditsibi tshebedisong ya meriana ya setso di lokela ho fokotsa ho sebediswa ha matlaka e le mokgwa wa go tlisa tekano kgolong ya matlaka a ntse a le teng. Ho lokela ho etswe maano mme a kene tshebetsong hore ho;

- Fokotswe sekgahla seo matlaka a sebediswang ka sona ka mokgwa ho hlokomedisa dingaka le setjhaba ka kakaretso.
- Fetolwe kapa ho etswe melao e laolang kgwebo ka matlaka.
- Ho ntlafatswe melao ya ho lebellwa le ho thibelwa ha tshebediso ya matlaka.
- Ho etswe diphuputso tse tla thusang ho hlahisa setjhaba leseding mabapi le khwebisano ka matlaka le ho rera ha ntle hore ho lokela ho etswa eng ho baballa matlaka

Ebang ho sa nkuwe mehato e lokelang, lebatowa le ka Borwa la Afrika le tla lahlehelwa ke matlaka. Matlaka a phela tlasa kगतello tse ngata tse akhang kahare kgaello ya bodulo ba wona, kgaello ya dijo, ho tshwaseha mehaleng ya motlakase le mafu a bakwang ke meriana ya ngaka tsa diphoofolo.

